

Innføringsplan for nyankomne minoritetsspråklige elever på 1. og 2. trinn.

Bergen kommune

Arbeidsdokument for fagsamlinger skoleåret 2017/ 2018

Utarbeidet av Fagavdeling barnehage og skole - Bergen kommune

Nettsted: <https://www.bergen.kommune.no/aktuelt/personalrommet/9421>

Kontakt: migped@bergen.kommune.no

4.2 Plan for 1. og 2. trinn

4.2.1 Innledning

Barn begynner på skolen med forventninger om å lære. De skal lære å lese, skrive og regne. De nyankomne elevene må i tillegg lære et nytt språk. Som lærere vet vi hvor avgjørende det er for barn at de opplever mestring når de begynner på skolen. Opplevelsene barna gjør i løpet av det første skoleåret tar de med seg videre. Det er derfor viktig at barna får oppleve mestring og inkludering i skolehverdagen, selv om de ikke kan norsk. Dette byr på både muligheter og utfordringer. Utfordringene består blant annet av å gi barna en strukturert norskopplæring og å gi barna en meningsfull skolehverdag med mestring og læring. Mulighetene ligger i at barna daglig får oppholde seg i et norskspråklig miljø, får norsktalende venner og dermed lære mye gjennom lek med jevnaldrende. Vår jobb blir å strukturere språkopplæringen, ha klare mål og dermed gi elevene muligheten til å mestre både det faglige og det sosiale.

I denne veiledningen vil du få tips og idéer om hvordan læreren kan tilrettelegge for eleven i klassen, og hvordan læreren i grunnleggende norsk kan drive sin undervisning. Du vil få tips om tema, metoder og opplegg. Du vil også få råd om hvordan en kan legge til rette for en god lese- og skriveopplæring og en god matematikkopplæring. Bakerst er det lenker til aktuelle nettsted.

4.2.2 Den første tiden

Nyankomne minoritetsspråklige første- og andreklassinger begynner direkte i ordinære klasser. De får altså innføringstilbudet i ordinær klasse på nærskolen med ekstra timer i grunnleggende norsk.

Den første tiden bør barna lære de ordene de trenger i dagliglivet, ord som gjør at de kan delta i lek og i skolehverdagen. De bør kunne kommunisere grunnleggende behov så raskt som mulig.

I denne delen av innføringsplanen er det valgt ut noen tema som det kan være lurt å begynne med ut ifra tanken om at begynner med det nære og situasjonsavhengige (tema 1-6). Hvert av temaene er knyttet til mål i læreplanen i grunnleggende norsk, noen steder er det også knyttet til læreplanen i andre fag. Under hvert av temaene er det listet opp forslag til ord og setninger, forslag til muntlig aktivitet, praktiske oppgaver og sanger/rim/regler. Det er også forsøkt vist hvordan en kan jobbe med ordene i klassen. Hvert tema bør strekke seg over flere uker, da det tar tid å lære nye ord og nye setninger. De første ukene må en ta inn ord fra flere tema for å gi elevene ordene de trenger f. eks ord i forbindelse med påkledning og lek.

Tema 1 - Hva heter du?

Mål fra læreplanen i grunnleggende norsk:

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- presentere seg selv, stille og svare på spørsmål knyttet til egen person (familie, handlinger, hendelser og objekter i nære omgivelser).
- forstå og bruke vanlige høflighetsformer

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- eksperimentere med språklyder, ord og uttrykk, rim og regler

Forslag til nye ord				Setninger/formular	
Substantiv	Adjektiv	Pronomen	Determinanter		
En gutt	Rød	Jeg	En	Hva heter du?	Hei!
En jente	Gul	Du	To	Jeg heter	God morgen!
En mann	Blå	Han	Tre	Hvor kommer du	Takk for i dag!
En dame	Grønn	Hun	Fire	fra?	Ha det!
Et tall	Oransje		Fem	Jeg kommer fra	Unnskyld!
En bokstav	Lilla	Verb	Seks		
En farge	Rosa	Å spise	Syv	Hvor gammel er du?	Jeg forstår ikke.
En	Brun	Å drikke	Åtte	Jeg er...år gammel	
mamma	Svart	Å skrive	Ni	Jeg er en gutt	Kan du hjelpe meg?
En pappa	Hvit	Å tegne	Ti	Jeg er en jente	Hvor mange....
En søster	Grå				
En bror					

Muntlig aktivitet

Begynn hver time med at dere spør hverandre:

Jeg heter ... Hva heter du?

Jeg kommer fra... Hvor kommer du fra?

Jeg er ... år. Hvor gammel er du?

Jeg er en dame/mann. Er du en gutt eller en jente?

Dersom det er flere elever i gruppen kan dere spørre:

Hva heter hun/han?

Hvor kommer hun/han fra?

Hvor gammel er hun/han?

Dersom det bare er en elev kan du bruke bilder av voksne og barn i klasse og spørre hva de heter. På denne måten får barna øve seg på hun/han og lære seg navnet på barn og voksne i klassen.

Tegn huset ditt og fortell og tegn hvem som bor i huset. Tegn et nytt hus og spør eleven hvem som bor i hans/hennes hus. Ha gjerne bilder av forskjellige familier og snakk og pek på mamma, pappa, bror og søster. Ta gjerne inn ord som storesøster/bror og lillesøster/bror.

Øve inn fargene - Hold opp enten bildekort eller en fargeblyant og be eleven gjenta fargen.

Memory/lotto/kims lek

Telle gutter/jenter/farger osv. Husk at de ikke bare skal kunne ramse opp tallene 1 – 10, men også koble på mengde.

Praktiske oppgaver (individuelle oppgaver)

Tegne seg selv og familien.

Fargeleggingsoppgaver.

I klassen

Stasjonsundervisning:

- Memory med bilde av alle i klassen. For å differensiere kan elevene si om det er gutt/jente, klappe stavelsene, stave navnet eller si første lyden i navnet.
- Fargememory/lotto
- Fargeleggingsoppgaver som knytter farge og mengde/tall
- Introduksjon av hverandre: Stå på to rekker ansikt mot ansikt. Elevene introduserer seg selv til de står ansikt til ansikt med. Når de er ferdige forflytter rekken seg en til høyre og presenterer seg selv til neste person. Alternativt kan de stå i to sirkler med ansiktet mot hverandre. Læreren klapper en gang = elevene forflytter seg en til høyre. Læreren klapper to ganger = elevene forflytter seg to til høyre.

Forslag til sanger, rim og regler

- Virre, virre vapp, jeg heter....
- Hei, hei hei jeg heter...
- <https://barnesanger.wikispaces.com/Hilsesanger>

Tema 2 - Skolen

Mål fra læreplanen i grunnleggende norsk:

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne: forstå enkle beskjeder

- presentere seg selv, stille og svare på spørsmål knyttet til egen person, familie, handlinger, hendelser og objekter i nære omgivelser
- delta i enkle samtaler, spørre hva ting heter og hva ord betyr, gi uttrykk for at en ikke forstår og be om hjelp
- forstå og bruke sentrale ord og uttrykk for å dekke grunnleggende behov i skolen og i fritiden

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- eksperimentere med språklyder, ord og uttrykk, rim og regler

Forslag til nye ord				Setninger/formular
Substantiv	Verb	Pronomen	Determinanter	
En blyant	Å skrive	Jeg	11	Kan jeg få en blyant?
En bok	Å tegne	Du	12	Jeg har et viskelær.
Et viskelær	Å viske	Han	13	Kan jeg leke med dere?
En saks	Å klippe	Hun	14	
En lim	Å lime	Vi	15	
En farge(blyant)	Å farge(legge)	Dere	16	Har du en saks?
En pult	Å sitte	De	17	Nei, jeg har ikke en saks.
En stol	Å stå		18	Ja, jeg har en saks.
En lærer	Å gå		19	
Et friminutt	Å løpe		20	
En matboks	Å leke			Han klipper.
En flaske	Å synge			Hun skriver.
	Å spise			De leker.
	Å drikke			

Muntlig aktivitet

Introduser ordene ved hjelp av konkrete eller bildekort. Elevene gjentar og dere klapper stavelser og lytter eventuelt ut lydene. Begynn med ca. 5 ord. Når de begynner å få kontroll på disse, kan du introdusere flere. Husk å bruke ordene i alle anledninger. Sett ord på hva elevene gjør: «*Du skriver med blyanten osv.*».

Spill memory, lotto osv. med ordene. Husk at elevene må si ordene de trekker! Prøv å koble på setninger når dere spiller: «*Jeg har /har ikke en blyant*». «*Du/han/hun har en saks*». «*Blyant og viskelær er ikke to like*».

Gi elevene et bildekort. I begynnelsen kan du spørre: «*Hvem har en blyant?*». Eleven kan svare «*jeg har*» eller bare vise kortet dersom han ikke er trygg nok til å svare enda. De kan eventuelt peke på gjenstanden eller kortet. Dersom det er flere elever kan alle si hva de har: «*Jeg har...*». Husk å spørre hver enkelt slik at de hører spørsmålet mange ganger. Elevene kan etter hvert spørre sidemannen eller deg: «*Hva har du?*». Du kan også spørre: «*Hvem har en blyant? Har du en blyant?*». Her må de svare: «*ja, jeg har/nei, jeg har ikke...*». Disse strukturene er viktige å øve på.

Spill hopp i havet. Se «*bruk av laminerte bildekort*» under kapitelet «*metodetips*» for nærmere beskrivelse.

Gi elevene instruksjoner: «*Sitt på stolen, sitt på pulten, stå på stolen, stå på pulten, gå, hopp fire ganger osv.*». Denne leken kan etter hvert bygges ut til kongen befaler.

Kople verbene sammen med pronomen ganske raskt: «*Han løper, hun spiser, de drikker*» osv. ved hjelp av bildekort/bilder. Bruk disse setningene aktivt i det daglige.

Praktiske oppgaver

- Finn en tegning av et pennal og ha bilder av forskjellige gjenstander. Elevene klipper ut de som hører til i pennalet og limer dem på.

I klassen

Stasjonsundervisning:

- Kims lek med konkrete eller bildekort.
- Bingo med bilder fra temaet. Lærer sier ordet til bildet og elevene krysser av på riktig bilde.

Forslag til sanger, rim og regler

- «Velkommen til skolen»

Tema 3 - Lek

Mål fra læreplanen i grunnleggende norsk:

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- Presentere seg selv, stille og svare på spørsmål knyttet til egen person, familie, **handlinger, hendelser og objekter i nære omgivelser.**
- Forstå og bruke sentrale ord og uttrykk for å dekke grunnleggende behov i skolen og i fritiden.
- Forstå og bruke vanlige høflighetsformer
- Forstå og bruke tall i praktiske situasjoner

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- eksperimentere med språklyder, ord og uttrykk, rim og regler

Forslag til nye ord *			Setninger/formular
Substantiv	Verb		
En ball	Å leke	Glad	Vil du leke? Ja, jeg vil leke/Nei, jeg vil ikke leke.
Et hoppetau	Å spille	Sint	Kan jeg leke/bli med? Ja, det kan du.
En disse	Å spille	Lei seg	
En rutsje-bane	fotball		Vil du spille fotball?
Et klatre-stativ	Å hoppe tau		Jeg vil disse.
En ballbinge	Å disse	Eiendoms- pronomen	Det er min/din tur.
En venn	Å skli/å rutsje		Jeg liker/like ikke å klatre.
Et spill	Å klatre	Min	Jeg leker med dukker.
Lego	Å leke tikken	Din	Kan jeg låne dukken din?
En dukke	Å like		Jeg er glad/sint/lei meg
Plastelina	Å dele		Det er min leke.
En bamse	Å låne		

* Under dette temaet bør du ta utgangspunkt i de lekene som er i bruk på skolen. Du kan bruke bildekort/bilder og spillkort på ulike måter, men det beste er å leke seg gjennom temaet. Gå ut i skolegården, få med noen norsktalende elever og lek forskjellige leker. Sett ord på det dere gjør. Snakk om aktiviteten og vis bilder før og etter aktiviteten. Lån leker fra for eksempel SFO og lek sammen. Spør eleven hva de vil leke. De må svare med «*jeg vil*»-setninger.

Muntlig aktivitet

Spill forskjellige typer brettspill sammen. Vær igjen bevisst på å sette ord på det dere gjør: «Nå er det din tur», «Nå er det min tur», «Du skal trille terningen».

Mimeleken er også fin å bruke. Lærer eller elev mimer en leksituasjon og medelevene gjetter hvilke lek det er.

Bruk dukker/bamser og lignende for å dramatisere situasjoner hvor setninger som «Ja, jeg leke/vil du leke?», «Jeg er glad/lei meg» blir brukt. Elevene kan også dramatisere dette selv.

Kommunikasjonsbingo: Elevene har bilder av ulike leker/aktiviteter på et ark. Elevene går rundt og spør hverandre «Liker du å hoppe paradis?» og eleven svarer «Ja, jeg liker../Nei, jeg liker ikke..». Hvis eleven svarer «Ja» kan han/hun skrive navnet sitt på arket. Vær behjelpelig med å skrive navnet dersom noen ikke kan å skrive navnet sitt.

Praktiske oppgaver

Lek og spill

I klassen

Spør klassen «Hvem likte å hoppe paradis?». Elevene svarer for eksempel «Sara liker å hoppe paradis».

Vis NRK Super sin serie «Være venner».

Stasjonsundervisning: Lag setninger sammen med setningspyramide. Se bruk av samtalebilder i kapitlet *metodetips*.

Forslag til sanger, rim og regler:

- Skal vi være venner?
- Stopp, ikke mobb
- Antijantelov

Tema 4 - Kropp

Mål fra læreplanen i grunnleggende norsk:

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- forstå enkle beskjeder
- uttrykke egne følelser, tanker og ønsker
- presentere seg selv, stille og svare på spørsmål knyttet til egen person, familie, handlinger, hendelser og objekter i nære omgivelser
- delta i enkle samtaler, spørre hva ting heter og hva ord betyr, gi uttrykk for at en ikke forstår og be om hjelp
- forstå og bruke sentrale ord og uttrykk for å dekke grunnleggende behov i skolen og i fritiden

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- eksperimentere med språklyder, ord og uttrykk, rim og regler

Mål fra læreplanen i naturfag

Etter 2.årstrinn

Forskerspiren

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- Bruke sansene til å utforske verden i det nære miljøet

Kropp og helse

Forslag til nye ord		Setninger/formular
Substantiv	Verb	
Et hode	Å snakke	Jeg har et hode. Jeg har to armer.
Et øye		
Et øre	Å se	Jeg skriver med hånden.
En nese	Å høre	Jeg går med beina.
En munn	Å lukke	
En tann	Å smake	Jeg lukter en appelsin.
En hals	Å føle/kjenne	Han hører musikk.
En skulder		Jeg kjenner/føler at hånden er kald.
En arm	Å banke (hertet	
En hånd	banker)	Jeg har slått meg. Kan jeg få plaster.
En finger	Å puste	
En mage	Å tenke	
En rygg		
En rumpe	Å slå seg	
Et bein	Å falle	
Et kne		
En fot	Repeter	
En tå	verb fra foregående	
Et hjerte	kapitler	
En hjerne		
En lunge		
Et sår		
Et plaster		

Muntlig aktivitet

Læreren sier «*jeg har to øyne*» og peker samtidig på øynene. Eleven må gjenta ordene og herme etter bevegelsene. Gjør dette med alle kroppsdelene som skal læres.

Heng opp bilder av kroppsdelene rundt i klasserommet. Du sier et ord eller eleven trekker et kort med samme kroppsdel, eleven må gå og finne riktig bilde. Eleven må si ordet høyt. Denne metoden kan også brukes til andre temaer.

Legg bilder av kroppsdelene på gulvet. Spill musikk mens elevene beveger seg rundt i rommet. Når musikken stopper må de stille seg på et bilde og si navnet på kroppsdelene, lage en setning eller mime en bevegelse med den kroppsdelene.

Heng opp noen bilder ved døren. Før barna går ut, må de velge et ord og si en setning med ordet.

Praktiske oppgaver

Kroppspuslespill: Elevene klipper ut kroppsdeler og limer dem sammen. Dersom dette gjøres som en samarbeidsoppgave må de bruke språket. Hvis en elev får ansvaret for å sette puslespillet sammen, kan de bla. Øve på å si «*kan du gi meg en arm*» til de andre på gruppen.

Bruk sansene aktivt. Smak en appelsin, hør musikk, lukt på blomster, føl/kjenn på en isbit osv.

I klassen

Be elevene ta en hånd på nesen, en hånd på magen osv. Utvid til kongen befaler.

Forslag til sanger, rim og regler:

- Hode, skulder, kne og tå.
- Tommelfinger, tommelfinger hvor er du?
- Jeg har to øyne
- Lille Hasse hare
- Er du veldig glad og vet det
- Buggi buggi
- Alle barna klapper
- Fingrene våre spiller vi med

Tema 5 - Klær

Mål fra læreplanen i grunnleggende norsk:

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- forstå enkle beskjeder
- presentere seg selv, stille og svare på spørsmål knyttet til egen person, familie, handlinger, hendelser og objekter i nære omgivelser
- delta i enkle samtaler, spørre hva ting heter og hva ord betyr, gi uttrykk for at en ikke forstår og be om hjelp
- forstå og bruke sentrale ord og uttrykk for å dekke grunnleggende behov i skolen og i fritiden

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- eksperimentere med språklyder, ord og uttrykk, rim og regler

Forslag til nye ord			Setninger/formular
Substantiv	Verb	Adjektiv	
En underbukse/truse	Å ha på seg	Repeter farger	Hva har du på deg?
En t-skjorte	Å kle på seg/å	Stor	Jeg har på meg en blå bukse.
En genser	ta på seg	Liten	Han har på seg...
En jakke	Å kle av seg/å	Våt	Du har på deg...
En bukse	ta av seg	Tørr	Jakken min er våt.
Et skjørt			Kle på deg/ta på deg jakken.
En kjole			
En sko			
En støvel			
En sokk			
En lue			
Et skjerf			
En regnjakke			
En regnbukse			

Muntlig aktivitet

Spør elevene hva de har på seg. De må også spørre medelevene/læreren. De kan også repeter han og hun ved å spørre «*Hva har Ali på seg i dag?*». De må svare med hel setning: «*Han har på seg*».

Bruk bildekort/bilder slik som forklart i tidligere kapitler.

Ta med en dukke/bamse/papirdukke og kle på denne. Elevene forteller hvilke klær dukken/bamsen/papirduken har på seg. Her kan eleven koble på adjektiv: «*Han har en blå genser*», «*Hun har en liten jakke*».

Praktiske oppgaver

Lek butikk. Bruk skolens kasse med gjenglemte klær eller bruk dukkeklær. Her kan elevene også øve på «*Jeg har på meg/han har på seg/du har på deg..*».

I klassen

Utgangspoppgave kan for eksempel være «*Alle med grønn bukse/blåbukse/svart bukse kan gå*».

Forslag til sanger, rim og regler

- Se min kjole
- Sko, sko, nye sko

Tema 6 - Mat

Mål fra læreplanen i grunnleggende norsk:

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- forstå enkle beskjeder
- presentere seg selv, stille og svare på spørsmål knyttet til egen person, familie, handlinger, hendelser og objekter i nære omgivelser
- delta i enkle samtaler, spørre hva ting heter og hva ord betyr, gi uttrykk for at en ikke forstår og be om hjelp
- forstå og bruke sentrale ord og uttrykk for å dekke grunnleggende behov i skolen og i fritiden

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- eksperimentere med språkløyer, ord og uttrykk, rim og regler

Forslag til nye ord			Setninger/formular
Substantiv	Verb	Adjektiv	
Et måltid	Å spise	God	Jeg spiser...
En frokost	Å drikke	Dårlig	Hva spiser du?
En lunsj	Å lage mat		
En middag	Å smake		Jeg liker å spise...til frokost/middag.
En kvelds(mat)	Å like		Hva liker du å spise til frokost/middag?
En matboks			
En drikkeflaske			Jeg liker/like ikke..
Bruk ord pålegg/matretter/frukt som elevene liker.			Kan jeg få et eple? Vil du ha et eple? Nei takk/ja takk.
			Hva koster..? Den koster...

Muntlige oppgaver

Bruk bildekort eller konkreter av hva vi kan spise til frokost/middag. Elevene øver på å fortelle hva de liker å spise. De som ikke kan navnet på det de liker kan peke på bildekortet eller konkretene og gjenta etter læreren «*Jeg liker..*». Gjenta oppgaven og la elevene fortelle eller peke på det de ikke liker: «*Jeg liker ikke..*».

Heng opp bilder av matretter/frukt rundt i klasserommet. Du sier et ord eller eleven trekker et kort med samme matretter/frukt, eleven må gå og finne riktig bilde. Eleven må si ordet høyt.

Praktiske oppgaver/ i klassen

Lek butikk i klassen. Elevene øver på formularene: «*Kan jeg få et../Vil du ha et..?*» og «*Ja takk/nei takk*». Her kan matematikken fint dras inn med «*Hva koster..?*», «*Den koster..*».

Bruk spisetiden til å la hver enkelt elev fortelle hva de spiser og hva de drikker: «*Jeg spiser og drikker..*». Alle får lov å fortelle.

Avslutt temaet med felles smørelunsj for elevene. Bruk pålegg og drikke som dere har snakket om i klassen. Elevene må spørre hverandre høflig om de vil ha/kan sende mat og drikke.

Forslag til sanger, rim og regler

- Boken «Lille Larve aldri mett»
- Epler og pærer
- Gutter og jenter

4.2.3. Å jobbe med fag

Når elevene har fått et visst ordforråd er det viktig å begynne å jobbe med fag også o grunnleggende norsk timer. En må utvide ordforrådet fra det situasjonsavhengige til det situasjonsuavhengige. Som regel må helt nyankomne 1. og 2. klassinger være med klassen i fagundervisningen. God planlegging er derfor viktig når en skal jobbe med fag. Sørg for at morsmåslærer og lærer i grunnleggende norsk får beskjed om nytt tema et par uker i forveien. Selv om de har fått tilsendt årsplan er det lurt å sende en påminnelse og gjerne også litt informasjon om hva som er planlagt i klassen. Da kan elevene få jobbe med temaet på forhånd og være forberedt på det som skal skje i klassen og kan da vise hva de kan og vil forstå mer av det læreren snakker om. Tenk over hva som blir utfordrende for eleven. Hvilke ord blir vanskelige? Hvilke ord kan eleven fra før? Hvordan kan du gjøre det lettere for eleven? Hvordan kan du demonstrere/illustrere? Temaene i 1. og 2. klasse er heldigvis ofte lette å konkretisere.

Her er det valgt 4 tema som skisserer hvordan en kan jobbe med forskjellige fag. Her må hver skole avgjøre om det er hensiktsmessig å bruke disse temaene eller om klassen jobber med andre temaer som heller bør prioriteres. Arbeidsmåtene som er skissert i de forskjellige kapitlene kan brukes i hel klasse og/eller i liten gruppe. Det er en fordel om noen av arbeidsmåtene blir gjort både i morsmål, grunnleggende norsk og i vanlig klasse. Da får eleven repetert ord og setninger.

Tema - Årstider/natur

Mål fra læreplanen i grunnleggende norsk:

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- forstå enkle beskjeder
- presentere seg selv, stille og svare på spørsmål knyttet til egen person, familie, handlinger, hendelser og objekter i nære omgivelser
- delta i enkle samtaler, spørre hva ting heter og hva ord betyr, gi uttrykk for at en ikke forstår og be om hjelp
- forstå og bruke sentrale ord og uttrykk for å dekke grunnleggende behov i skolen og i fritiden

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- eksperimentere med språklyder, ord og uttrykk, rim og regler

Mål fra læreplanen i naturfag

Etter 2.årstrinn:

Fenomener og stoffer

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive og illustrere hvordan jorda, månen og sola beveger seg i forhold til hverandre, og fortelle om årstider, døgn og månefaser

Mangfold i naturen

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjennomføre aktiviteter i nærområdet for å lære om naturen og samtale om hvorfor dette er viktig
- bruke observasjoner til å beskrive kjennetegn ved årstidene og fortelle om hvordan man i samisk kultur deler inn året
- gjenkjenne og beskrive noen plante- og dyrearter i nærområder og sortere dem i grupper

Forslag til nye ord			Setninger/formular
Substantiv	Verb	Adjektiv	
En årstid	Å bade	Varm	Vi har fire årstider: vinter, vår, sommer og høst.
En vinter	Å svømme	Kald	
En vår	Å plukke...		Hvilke årstid er det nå? Det er ....
En sommer	Å fryse		
En høst	Å svette		Hvilke klær har du på deg når det er sommer? Jeg har på meg...når det er sommer.
En dag	Å ake		
En natt	Å gå på ski		Hvordan er været når det er vinter/sommer? Det er kaldt/varmt.
En sol			
En måne	Å regne		
En natur	Å snø		
Et tre	Å blåse		
En sopp			
Et blad	Repetere verb fra		
En blomst	kapittel 3.		
En fugl			
Snø			
Regn			
Vind			
Repetere klær fra			
kapittel 5.			

Muntlige aktiviteter

Bruk et eller flere bilder av de ulike årstidene som samtalebilde. La elevene få fortelle det de ser og hva som er ulikt på bildene. «*Hvilken årstid tror du det er på bildet? Hvordan er været på bildet? Hvilke klær har de på bildet?*».

Det kan være greit å repetere både klær og ulike verb under dette emnet: «*Hva har du på deg når det er vinter/vår/sommer/høst?*» og «*Hva kan du leke når det er vinter/vår/sommer/høst?*».

Elevene kan gå sammen to og to. En kan velge seg et klesplagg og den andre skal spørre spørsmål for å finne ut hvilke klesplagg medeleven har valgt. Eleven som skal spørre spørsmål stiller JA- og NEI-spørsmål, for eksempel: «*Har du det på deg om sommeren? Har du det på beina? Er det varmt?*». Elevene bytter på hvem som skal spørre når riktig klesplagg har blitt gjettet.

I klassen

Male et bilde av de ulike årstidene. Benytt muligheten til å repeterer navnet på fargene.

Forslag til sanger, rim og regler:

- Det er kaldt i januar
- Alle fugler små de er
- Det snør det snør
- Se, regndråper faller fra skyene

Arbeidsdokument

Tema8 - Insekter

Mål fra læreplanen i grunnleggende norsk:

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- delta i enkle samtaler, spørre hva ting heter og hva ord betyr, gi uttrykk for at en ikke forstår og be om hjelp

Lese og skrive

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om sammenhengen mellom bilde og tekst i enkle sammensatte tekster
- lese tilpassede tekster med flyt og sammenheng
- forstå hovedideen i enkle faglige tekster, informasjonstekster og beskrivelser
- skrive enkle tekster og beskjeder med funksjonell håndskrift og digitalt

Mål fra læreplanen i naturfag

Kompetansemål etter 2. årstrinn:

Forskerspiren

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- stille spørsmål, samtale og filosofere rundt naturopplevelser og menneskets plass i naturen
- bruke sansene til å utforske verden i det nære miljøet
- beskrive, illustrere og samtale om egne observasjoner fra forsøk og fra naturen

Mangfold i naturen

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjennomføre aktiviteter i nærområdet for å lære om naturen og samtale om hvorfor dette er viktig
- gjenkjenne og beskrive noen plante- og dyrearter i nærområder og sortere dem i grupper

Forslag til nye ord		Setninger/formular
Substantiv	Verb	
En flue	Å fly	Fluen kan fly.
En edderkopp	Å krype	Edderkoppen har åtte bein. Den lager spindellev.
En maur	Å lage	Sneglen kryper på bakken.
En snegle	Å bygge	Meitemarken bor under bakken.
En meitemark	Å bo	
En veps		
En humle	I lufta	
En sommerfugl	På bakken	
En mariehøne		
En bille		

Elevaktivitet

Under dette emnet kan eleven først lære navnet på ulike småkryp, og ord som fly og krype. Deretter kan en velge ett insekt og utforske det. Gå på tur dersom det er mulig og finn insekter. Les bøker, se på bilder/film om det valgte kryptet. Snakk om hvordan det ser ut, hvor det bor, hva det gjør, hva det spiser osv. Dersom elevene kan lese og skrive, kan du lage en modelltekst om et insekt og be eleven skrive om et annet. Tenk gjennom på forhånd hvilke ord som kan komme opp. For eksempel dersom eleven velger maur; maurtue, dronning, egg, soldat, arbeider, en gang, osv.

Forslag til sanger, rim og regler:

- Sakte, sakte kryper sneglen
- Hvordan kommer edderkoppen hjem
- Lille Petter edderkopp

Forslag til filmer:

- Små filmsnutter om insekt
https://www.youtube.com/results?search_query=miniscule

Tema - Vann

Mål fra læreplanen i grunnleggende norsk:

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- presentere seg selv, stille og svare på spørsmål knyttet til egen person, familie, handlinger, hendelser og objekter i nære omgivelser
- delta i enkle samtaler, spørre hva ting heter og hva ord betyr, gi uttrykk for at en ikke forstår og be om hjelp

Lese og skrive

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om sammenhengen mellom bilde og tekst i enkle sammensatte tekster
- lese tilpassede tekster med flyt og sammenheng
- forstå hovedideen i enkle faglige tekster, informasjonstekster og beskrivelser
- skrive enkle tekster og beskjeder med funksjonell håndskrift og digitalt

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- eksperimentere med språklyder, ord og uttrykk, rim og regler

Mål fra læreplanen i naturfag

Kompetansemål etter 2. årstrinn:

Forskerspiren

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- stille spørsmål, samtale og filosofere rundt naturopplevelser og menneskets plass i naturen
- bruke sansene til å utforske verden i det nære miljøet
- beskrive, illustrere og samtale om egne observasjoner fra forsøk og fra naturen

Fenomener og stoffer

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive og sortere stoffer etter observerbare kjennetegn

Forslag til nye ord			Setninger/formular
Substantiv	Verb	Adjektiv	
(Et) vann	Å drikke	Flytende	Hva bruker vi vann til?
Saltvann	Å dusje	Tung	Vi drikker vann.
Ferskvann	Å bade		
(brakkvann)	Å svømme		Vannet har tre former: flytende, damp og is.
En sky	Å vanne		
En dam	Å vaske		
En bekk			Vannets kretsløp.
En elv	Å flyte		Solen varmer vannet. Vannet fordamper.
En himmel	Å synke		Dampen stiger opp. Dampen blir til vann igjen
Et hav	Å stige		og det blir skyer. Når skyene blir tunge
is	Å regne		begynner det å regne eller å snø.
(vann)damp	Å fordampe		
En form			
Et kretsløp			
En sol			

Elevaktivitet

Start med å spørre elevene om hva vi bruker vann til: «*Hva har du brukt vann til i dag?*». Bruk bilder av ulike bruksområder for vann. De kan tegne og/eller skrive etter samtalen. Mange av verbene kjenner de nok fra før, men en kan introdusere noen nye ved å bruke bilder; for eksempel å vanne blomster, å vaske opp, å bade. Elevene kan mime verbene.

Demonstrer ordene «*flyte og synke*» ved å vise en gjenstand som flyter og en som synker. Elevene kan få et ark med to kolonner, et for flyte og et for synke. Be dem finne gjenstander i klasserommet/ute (eventuelt gi dem noen). De må gjette om de flyter eller synker og legge dem i riktig kolonne. Etterpå får de en bolle med vann for å teste hypotesen sin.

Demonstrer at vannet har tre ulike former ved hjelp av et glass vann, en isbit og kokende vann (vanndamp). Øv på ordene muntlig. De som klarer det kan skriv navnet på formene i boken.

Vannets kretsløp: Spør elevene hvor regnet kommer fra. Når de svarer skyene spør hvor skyene kommer fra. Her kan du demonstrer hvordan regn blir til ved å ha en kokende gryte og se på dampen. Legg lokk på og spør elevene hvor dampen blir av. Ta av lokket etter en stund og se på kondensen på lokket. Nå har dere laget regn. Ha klar en modell av vannets kretsløp og gå gjennom den. Forklar og be elevene gjenta setningene. Demonstrer at et kretsløp er noe som går rundt og rundt, det stopper aldri. Elevene kan tegne vannets kretsløp.

Gi en plansje til elevene og be dem skrive ordene på riktig sted eller klippe ut ordene og lime dem på riktig sted.

Målet er at elevene skal kunne fortelle om vannets kretsløp. Dette må de øve på muntlig mange ganger. Be dem gjenfortelle for hverandre og til deg.

Heng gjerne kretsløpet eller ord fra kretsløpet på døren og bruk det som utgangsbillett.

Tema - Steinalderen

Mål fra læreplanen i grunnleggende norsk:

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- delta i enkle samtaler, spørre hva ting heter og hva ord betyr, gi uttrykk for at en ikke forstår og be om hjelp

Lese og skrive

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om sammenhengen mellom bilde og tekst i enkle sammensatte tekster
- lese tilpassede tekster med flyt og sammenheng
- forstå hovedideen i enkle faglige tekster, informasjonstekster og beskrivelser
- skrive enkle tekster og beskjeder med funksjonell håndskrift og digitalt

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- bruke enkle strategier for leseforståelse

Språk og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- samtale om personer og handlinger i tekster fra dagliglivet, fortellinger eller annen litteratur

Mål fra læreplanen i naturfag

Kompetansemål etter 4. årstrinn:

Historie

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne:

- samtale om korleis steinalderfolk levde som jegerar og samlarar og fantasere om dei første menneska som kom til landet etter istida

Forslag til nye ord			Setninger/formular
Substantiv	Verb	Adjektiv	
Et menneske	Å lage	Vanskelig	Menneskene laget ting av stein. De laget kniv og øks av flintstein.
En stein	Å jakte	Lett	
En flintstein	Å fiske	Tung	De jaktet på dyr. De laget ild. De bodde i telt eller i huler.
En helleristning	Å lage ild		
En boplass			
Et telt			
En hule			
En øks			
Et spyd			
En kniv			
En pil			
En bue			
En isbre			
Et skinn			
En hjort			
Et dyr			
En plante			
En båt			
Et bål			

Elevaktivitet

Forslag til introduksjon av steinaldrene er å skrive ut bilder av noen steinaldermennesker og dyr som levde da og laminere dem. Lag et miniatyrtelt av pinner og filt og lag til en liten bål plass med steiner og små vedkubber. Snakk om hva menneskene har på seg, hvordan de bor, hvordan de finner mat osv. Bruk de laminerte menneskene til å dramatisere hva de gjorde. Lag gjerne en historie rundt personene. Her får du repetert blant annet familie, mat og bolig.

Elevene kan selv lage en boplass med naturmaterialer. Eventuelt kan de klippe ut bilder av forskjellige gjenstander og lime på et ark. Husk å øve på ordene som hører til. Elevene kan også få mennesker som de må finne på navn til og si hvordan de er i familie.

Du kan også trekke sammenligninger til familier og hverdagsliv i dag. Her kan en ha to kolonner og sortere mat, gjenstander osv. i hva som hører til i steinalderen og hva som hører til i dag. Husk at de ikke bare må plassere det fysisk, men også si hva det er.

Bruk bildekort på varierte måter. Du kan for eksempel ha forskjellige kort som elevene kan sette sammen. På et kort er det et bilde av et telt, på et annet står ordet telt, på et tredje står det en forklaring på hva et telt er. Slike kort som hører sammen kan du lage av alle ordene. Elevene skal da sortere de som hører sammen. Dette kan de gjøre ved å lese selv, at en i gruppen som kan lese leser det, eller at læreren leser kortet og eleven plasserer det riktig. På denne måten får en jobbet med ordet.

Matematikk

Det å jobbe med matematikk er mer enn bare å jobbe med tall. Det er mange begreper som skal læres som ikke bare brukes i matematikktimene, men som også brukes mye i hverdagspråket. Disse begrepene er ofte enkle å jobbe med konkret.

F. eks når barna skal lære begrepene *før* og *etter* kan en bruke dagtavlen og spør hva skal vi gjøre etter friminuttet, hva skal vi gjøre før matematikktimen osv. en kan også øve på begrepene når barna skal stille seg på rekke, eller gå ut til friminuttet. Når en øver på tall, er det naturlig å spørre hvilket tall kommer før to, etter tre osv. Ved å bruke begrepene i flere sammenhenger, vil barnet få en god dybdeforståelse av begrepet. Nedenfor står en liste over begreper som er viktige i det matematiske språket.

- **Benevninger** (f.eks farge, form, størrelse, utseende)
  - **Sammenligningsord:**
  - **Størrelse** (stor, større, størst, liten, mindre, minst)
  - **Antall** (mange, flere, flest - få, færre, færrest)
  - **Kvantitet** (volum) (mye, mer, mest – lite, mindre, minst)
  - **Masse** (vekt) (tung, tyngre, tyngst – lett, lettere, lettest)
  - **Lengde** (lang, lengre, lengst – kort, kortere, kortest)
  - **Høyde** (høy, høyere, høyest – lav, lavere, lavest)
  - **Bredde** (bred, bredere, bredest – smal, smalere, smalest)
  - **Tykkelse** (tykk, tykkere, tykkest – tynn, tynnere, tynnest)
  - **Alder** (gammel, eldre, eldst – ung, yngre, yngst)
  - **Pris** (dyr, dyrere, dyrest – billig, billigere, billigst)
  - **Form og mønster** (rund, rettlinjet, buet, firkantet og andre geometriske figurer)
  - **Ord som brukes i forbindelse med sammenligning** (alle, halvparten, halvparten så mye, dobbelt, dobbelt så mye, ingen, ingenting, knapt, nesten, noen, noenting, drøyt, omtrent, litt mer enn, litt mindre enn, resten, full, tom)
  - **Plass** (Hvor?) (i, på, under, først, sist, føre, i midten, etter, midt på, nedenfor, bakom, innenfor, ovenfor, mellom, høyest oppe, lengst nede, nær, nærmest, til venstre, til høyre osv)
  - **Tid** (Når?) (nå, i dag, i går, snart, da, i morgen, i forgårs, før, i overmorgen, i fjor, siden, alltid, stadig, om en stund, straks, aldri, sjelden, for en stund siden, ofte, i blant, lenge siden, oftest, innimellom, hver dag)
- (hentet fra fiboline.no)

matematikkssenteret.no: ideheftet med mange gode tips.

<http://www.matematikkssenteret.no/content/1492/Matematikk-i-barnehagen---Idehefte-og-erfaringer-fra-et-kompetansehevingsprosjekt>

4.2.3. Lese- og skriveopplæring

Forskning viser at det er best å knekke lesekoden på det språket man behersker best(...). Morsmållærere har derfor en viktig rolle i den første lese- og skriveopplæringen.

Dersom den første lese- og skriveopplæringen skal foregå på norsk, sier forskningen at barnet først bør ha et muntlig grunnlag, og deretter lese- og skriveopplæringen på norsk (M.Monsrud, Bredtvedt kompetansesenter 2007). Norsk er et alfabetisk skriftspråk og for å lære å lese på norsk, er det en forutsetning at man behersker lydstrukturen. En ren syntetisk lesemetode vil begrense ordforrådet lesetekstene. Tekstene vil ofte bli unaturlige og korte, og ikke være med på å utvide ordforrådet. I en analytisk metode står en friere til å bruke setninger som skal øves inn muntlig, og språket blir mer naturlig. Selve bokstavinnlæringen kan vente til eleven har begynt å lære seg det norske lydsystemet. Kritikken mot en ren analytisk metode går ut på at det blir lagt lite vekt på automatisering av bokstavkunnskap og at disse barna trenger mye øvelse nettopp på lydene, både å lytte og uttale dem (Eide og Dambo 1994).

I den norske skolen er det vanlig å bruke begge metodene. Det viktigste i forhold til de nyankomne minoritetselevne er å være bevisst på hva og hvorfor man gjør det man gjør, og tenke gjennom hvilke ord og setninger en bruker i lese- og skriveopplæringen. Dersom en gjør det kan en bruke lese- og skriveopplæringen til å styrke den muntlige opplæringen og motsatt. Metoden å skrive seg til lesing (i Bergen kommune gjennom programmet cd-ord) kan også være fin å bruke, da det er lett å differensiere oppgavene og elevene hører lyden når en skriver. På denne måten kan de lære nye ord samtidig som en får øve seg i å lytte til lydene i det nye språket.

Når elevene på 1. og 2. trinn begynner direkte inn i en vanlig klasse, og gjerne kommer midt i året, kan det være vanskelig å følge prinsippet om at de skal ha et visst muntlig grunnlag først. Eleven er jo ofte sammen med klassen i norsktimene og må få jobbe med det klassen jobber med også for å være inkludert i klassen. Da blir det ekstra viktig at lærerne tenker gjennom hvilke ord og setninger som kan være smarte å bruke. Opplæringen bør ta utgangspunkt i ord som eleven kan eller snart skal lære uansett. Hvilke ord er relevante for eleven? Dette bør både læreren i grunnleggende norsk og læreren som har ansvaret for opplæringen i full klasse ha i tankene når de planlegger.

I forbindelse med lese- og skriveopplæringen bør en også gi god informasjon til foresatte. Mange foresatte har lært barna alfabetet på morsmålet eller på engelsk. Mange lærer da bokstavnavnet i stedet for lyden. Dette må avlæres, og her kan foreldre gjøre en viktig jobb. Dersom elevene får lekser der de skal lytte ut hvor i ordet de hører lyden, kan det være lurt å lage en liten ordliste til foreldrene slik at de kan hjelpe. Det kan også være lurt å demonstrere på den ordlisten hva først, sist og midt i betyr.

I tillegg til diverse alfabetsanger er Fredagskilden sine sanger med de ulike bokstavene gode å bruke både i bokstavinnlæringen og i uttaletreningen.

<http://fredagskilden-kb.blogspot.no/lydinnlring-undervisningsmaterieill-1-5.html>

Språklig bevissthet

For å i det hele tatt knekke lesekoden må en ha en forståelse av at språket deles opp i mindre enheter.

Lesetrappen. Illustrasjon

Den språklige bevisstheten er vanskelig å jobbe med på norsk når barna ikke har språk til å snakke om det. Morsmåslærer bør derfor jobbe mye med rim, stavelser, første lyd, siste lyd osv, spesielt med de barna som ikke har knekket lesekoden. Kan eleven dette på morsmålet er det lett å overføre til norsk. Det er også til hjelp for norsklæreren dersom morsmåslærer kartlegger disse ferdighetene.

Det å jobbe med den språklige bevisstheten bør være en integrert del av språkoppleringen.

Stavelser bør en jobbe med i forbindelse med å lære nye ord. Nye ord bør klappes. Dette hjelper både på uttale og utvikling av språklig bevissthet.

Det er vanskelig å finne rimord på ett språk en ikke behersker, men rim bør jobbes med i form av rim, regler og sanger. Tøyserim kan brukes for å illustrere riming.

Å lytte ut lyder kan vi gjøre ved å si: Hvem tenker jeg på nå: A-L-I. Hva tenker jeg på nå: S-O-L. Nye ord bør jobbes med på denne måten. Etterhvert kan en introdusere begrepene først og sist. Elevene bør lære hva disse begrepene betyr før de blir spurt om hvilken lyd som kommer først i SOL. Først og sist kan jobbes inn på mange måter. Dersom elevene stiller opp på rekke for å forflytte seg, kan en si at i dag skal Ali stå først og Maya stå sist. En kan jobbe med konkrete (f.eks hundene fra mattekista). Kan du sette den røde hunden først og den blå hunden sist? Trill to baller og spør hvilken de tror kommer først/sist, og hvilken kom først/sist. Begrepene bør jobbes med i ulike sammenhenger slik at elevene kan overføre kunnskapen om først/sist til å gjelde i mange forskjellige sammenhenger.

En bør bruke begrepene ord og setninger aktivt i oppleringen. Tell ord og setninger i tekster. Hvis du spør hvordan været er i dag og eleven sier sol, spør om eleven kan si hele setningen: I dag er det sol.

Læreren kan be elevene legge klosser for antall ord i setninger: *Han leser*. Hvor mange ord er det i setningen?

Dette bør være en del av den daglige norskundervisningen. På denne måten fletter en inn lese- og skriveoppleringen i den muntlige norskoppleringen.

Bokstavinnlæring

Når det gjelder bokstavinnlæringen bør en informere foreldre om viktigheten av å øve bokstavlydene, ikke bokstavnavnene. Mange foreldre med et annet skriftspråk har ofte lært barna det engelske alfabetet, og da har de ofte brukt de engelske bokstavnavnene. Dette må avlæres, og da trenger vi foreldrenes hjelp.

LESEKLAR!

Alfabetlydene bør trenes på hver dag, både med de som ikke kan lese og de som har knekket koden på morsmålet. En bør lese lydene hver dag. Mange av de norske lydene er annerledes enn de på morsmålet. F. Eks vil polske elever lese u som o. Da er det viktig at en ikke bare sier, nei, den heter u. En må si at på polsk heter den o, men på norsk heter den u. På denne måten tar en ikke fra barna noe, en tilføyer merkunnskap, og barna blir bevisst forskjeller og ulikheter på språkene.

Spesielt vokalene bør trenes på hver dag, da mange av dem er særegne på norsk. Det er en fordel å peke på/vise bokstavene underveis, da får barna mange repetisjoner.

Når det gjelder selve bokstavinnlæringen bør en kartlegge på forhånd hvilke bokstaver barna kan. Hvis alle kan bokstaven m, kan det være lurt å begynne med den. Da er bokstaven kjent og oppgavene blir derfor lettere.

En bør også tenke gjennom hvilke ord en bruker i bokstavinnlæringen. En bør bruke noen ord de kan, og noen nye, relevante ord som de trenger å lære. Det kan være ord som hører til temaet i norskopplæringen eller ord som kommer ofte i hverdagslivet og i lesetekster.

En bør lage lesetekster som viser hvordan vi kan skrive enkle setninger. Dersom barna har lekse i å lytte ut hvor i ordet lyden er, kan det være lurt å sende med en liten ordliste til foreldre med de ordene som er med. Bruke de samme ordene på flere bokstaver, da får de mange repetisjoner. Eks ordet arm kan brukes når en lærer a, r, og m.

5. Veiledning

5.1 Tips til de første dagene

De fleste barn er spente den første skoledagen. De barna vi snakker om her har i tillegg usikkerheten som følger i og med at de ikke forstår språket og ikke kan gjøre seg forstått. Dette må vi ta hensyn til første dag. Undersøk om det er elever eller voksne på skolen som snakker samme språk. Kan du låne denne personen en liten stund? Ha alt klart på forhånd: Hylle/skap med navn, navn på pulten osv. Ha gjerne et symbol på, da ikke alle kan lese/kjenne igjen navnet sitt med de latinske bokstavene.

Legg opp til mange aktiviteter som ikke krever så mye språk. Enkle kunst- og håndverkoppgaver, fargelegging, spill, leker som kan lekes i friminuttet (styrt av lærer).

Snakk med de andre elevene. Snakk om hvordan det er å komme ny og ikke kunne snakke språket. Hvordan kan de hjelpe? Velg noen faddere (bytt gjerne på det). Har klassen faddere på andre klassetrinn?

Dersom du selv ikke har inspeksjon den første dagen, må du informere de som er ute slik at de kan hjelpe barnet. Kanskje kan du selv bytte en inspeksjon slik at barnet har en voksen som de vet hvem er. Hjelp barnet inn i leken.

Samarbeidet mellom kontaktlærer, eventuell morsmåslærer og lærer i grunnleggende norsk må komme i gang raskt.

5.4 Grunnleggende norskopplæring

I den første norskopplæringen er det viktig å jobbe med ordforrådet til eleven. Vær oppmerksom på at å jobbe med ordforrådet ikke bare er å lære ordene. Eleven må lære selvet ordet og hva som ligger i det. Ordene må ha en mening for at eleven skal huske og i tillegg forstå ordene.

Når barn lærer et nytt språk har de ofte en såkalt «stille periode» (ref...). Denne tiden bruker de til å orientere seg i det nye språket. I denne perioden frem til barnet føler seg trygg, og i begynnelsen av nytt tema, er det lurt å gi barnet alternative muligheter til å svare. I stedet for å spørre hva heter det, kan en spørre om barnet kan peke på eller gi deg bildet/konkret av ordet som skal læres. På denne måten får de øvd på ordene og de får bekreftelse på at de kan noe.

Ved å ha en oversiktlig og forståelig dagtavle hjelper man barna med å forstå skolehverdagen. Dersom en bruker denne tavlen aktivt kan en også lære barnet mange ord og begrep. I tillegg til et kort som forteller at nå skal vi ha norsk, kan en i tillegg ha bilde av aktiviteten som skal gjøres. Dersom dere skal skrive, ha bilde av en som skriver og sett ord på det. Dersom dere skal klippe og lime i kunst og håndverktimen kan du ha bilde av en elev som klipper og limer. Vektlegg de viktigste ordene når du snakker, gjenta dem og bruk kroppsspråk. Les tavlen i kor, da blir det mindre skummelt å snakke.

For at barnet skal oppleve språklig mestring kan det i starten være uheldig å fokusere for mye på riktig uttale av ordene. Legg fokuset på at eleven utvikler et godt ordforråd fremfor riktig uttale. I mange tilfeller kan eleven begrepet på sitt morsmål, men mangler det norske

ordet/begrepet. Kan de ordet/begrepet på morsmålet er det lettere å koble på det norske ordet. God dialog med morsmåslærer/tospråklig faglærer er viktig her (Veileder for arbeid med minoritetsspråklige barn i barnehage og skole).

«Barn lærer språklyder og uttale i dagligdagse situasjoner og aktiv språkbruk i samspill med andre barn og voksne. Skal man trene på språklyder kan dette gjøres i dialog og samtale eller gjennom bruk av sanger, rim og regler. For at barnet skal lære nye ord på norsk er det viktig at de opplever meningsfulle dialoger som utvider deres ordforråd. Utvikling av ordforråd er avhengig av samhandling og deltakelse i norskspråklig miljø» (Veileder for arbeid med minoritetsspråklige barn i barnehage og skole, s.13).

5.6 Metodetips

Bruk av laminerte bildekort:

Her er det viktig å ikke bare lære barna selve ordet, men også øve på å bruke det i setninger og kommunikasjon.

- Be eleven peke på ordet du sier.
- Be eleven hente kortet eller stille seg ved kortet.
- Dersom eleven kan lese, kan eleven få ordet og må koble det sammen med bildet.
- Gi et kort til hver elev. Spør «*Hvem har ...?*». Eleven må svare «*Jeg har ...*».
- Gi et kort til hver elev. Spør en elev «*Har du ....?*». Dersom eleven har det kortet må han svare «*Ja, jeg har ..*». Dersom eleven ikke har kortet må han svare «*Nei, jeg har ikke..*»
- Memory (bilde-bilde eller bilde-ord)
- Bildelotto
- Kims lek
- Hopp i havet (go fish). Lag hopp i havet-spill. Lag par-kort med ordene. Elevene får utdelt noen kort hver. Resten av kortene legges med bildesiden ned. Eleven må spørre en medelev: «*Har du en blyant?*». Dersom vedkommende har kortet, må han gi fra seg dette, og si: «*Ja, jeg har en blyant*». Eleven som har par, kan legge dette på bordet. Dersom den som blir spurt ikke har kortet, sier han: «*Nei, jeg har ikke en blyant. Hopp i havet!*». Eleven som spurte, må da trekke et kort fra bordet.
- Utgangsbillett: Heng opp eller gi eleven et/flere bildekort. Eleven må si hva som er på kortet før han kan gå ut.
- Dersom elev kan lese, kan du lage kort som hører sammen. Du kan f. eks lage et kort med bilde av en blyant, et med ordet, og ett med en forklaring. Dette kan du gjøre med alle de ordene dere jobber med. Eleven får alle eller noen kort og skal finne de tre som hører sammen. Etterpå kan han eventuelt skrive ordet og setningen i boka eller i en skriveramme som har en rubrikk for tegning (eventuelt klipp og lim), en for ordet og en for forklaringen. Her kan en også ha en rubrikk for hva ordet er på morsmålet.

Bruk av samtalebilder:

- Finn bilder som passer til temaet
- I begynnelsen kan en jobbe så enkelt som: «*Hva ser du på bildet? Jeg ser en jente*».
- Ganske raskt bør en gå bort fra *jeg ser – setninger*. Jobb med ord og ulike setningsmønstre muntlig. Her kan en også snakke om forskjellen på ord og setninger. Dersom eleven sier «*jente*», spør om eleven kan lage en setning: «*Hva gjør jenten?*».

Lag en setning sammen: «*Jenten sitter*». Prøv å utvide setningene til eleven. Dere kan etter hvert prøve å lage setningspyramider sammen. Selv om ikke eleven kan lese og skrive ser eleven forskjell på korte og lange setninger.

Jente.

Jenten sitter.

Jenten sitter og skriver.

Jenten sitter på stolen og skriver.

Jenten med blå genser sitter på stolen og skriver.

Jenten med blå genser sitter på stolen og skriver i boken.

- Det er en fordel å knytte bildene mot egne liv. Dersom det er et bilde av en familie, kan en sammenligne egen familie med den på bildet. Da kan en få inn ord som større, mindre osv.

Bruk av konkrete

Når man ikke har et felles språk, kan man bruke konkrete for å få felles fokus. Ved hjelp av konkrete bruker en flere sanser.

Språkkoffert

Gjennom denne metoden forteller en historie ved å bruke konkrete. I kofferten har en noen gjenstander som visualiserer karakterer og handling i historien. Før en leser historien samtaler en om de forskjellige konkretene. På denne måten får en introdusert sentrale ord og begreper før en leser historien. For mer informasjon se *Bergen språkstimuleringsprogram - en veileder for arbeid med språkmiljø for ett- og tospråklige barn i barnehagen (Bergen kommune)*.

Klessnormetoden

I denne metoden skal barna, sammen med den voksne, lage en fortelling. Klessnormetoden består av en idésnor og en fortellersnor. På idésnoren henger barnet opp gjenstander som skal være med i fortellingen. Etter hvert som barnet forteller historien flyttes gjenstandene over til fortellersnoren. Fortellersnoren henges opp i leseretning. For mer informasjon se *Bergen språkstimuleringsprogram - en veileder for arbeid med språkmiljø for ett- og tospråklige barn i barnehagen (Bergen kommune)*.

Lese bøker/historier/eventyr:

Å bli lest for en viktig del av barns språkutvikling. Velg bøker med bilder som forteller mye om handlingen. På denne måten får barna med seg handlingen selv om de ikke forstår alle ordene.

Barna kjenner seg ofte igjen i eventyr som vi forteller på norsk. Mange eventyr er like uavhengig av hvilke språk de blir fortalt på. Se flerspråklige fortellinger på www.morsmal.no

Lek

Konstruksjonslek

Sett ord på det barna bygger av klosser/lego. Her kan en få inn mange ord om form, farge og størrelse. Etterhvert kan du bygge en enkel konstruksjon som barnet ikke ser. Be barnet bygge

lik konstruksjon ut i fra det du seier, for eksempel: «*Du skal først ta den gule klossen. Bak den setter du den blå klossen osv.*». Bytt roller eller la barna jobbe sammen to og to.

Rollelek

Å lære barna ordene som trengs i rollelek gjør at de fortere kan få innpass i leken. Bruk for eksempel dukker, biler og eventuelt andre leker for å skape dialog.

Musikk og regler

Musikk skaper et felles språk. Læreren i grunnleggende norsk bør bruke de samme sangene som klassen bruker slik at eleven opplever å være en del av fellesskapet. Musikk og rim/regler er også en fin måte å øve inn rytmen i språket. Eleven får også ta del i den norske kulturen. «Syng og lær norsk» og «syng og lær matematikk» har fine sanger med cd til.

Å jobbe med begreper

Etterhvert som elevene har fått et basis ordforråd, kan en begynne å gå mer i dybden på begrepene. Elevene i denne gruppen har mange ord de skal lære. Vi kan ikke gå i dybden på alle ord, men vi kan velge ut noen og jobbe grundig med dem. For eksempel når en skal jobbe med steinalderen, kan en jobbe med begrepet stein:

- Legg en stein i en eske. La elevene riste og kjenne på esken. Hva hører de? Er det som er inni esken tungt eller lett? Er det en eller mange? Etterpå kan elevene få bind for øynene og kjenne på steinen. Er den kald eller varm? Hard eller myk? Noen av disse ordene må kanskje demonstreres. F.eks. hard: bank i bordet, myk: kjenn på en pute. Vet de hva det er?
- Lag et tankekart sammen, bruk bilder i tillegg til ord i tankekartet. Skriv stein i midten. Hva er en stein? Hva bruker vi stein til?
- Har ordet flere betydninger? Hvorfor sier vi hardt som stein? Sammensatte ord med stein?
- Når dere har snakket om innholdet/betydningen til ordet, går dere over til formsiden. Hvor mange stavelser? Hvor mange bokstaver? Hvor mange vokaler og konsonanter (røde og blå bokstaver). Hva er første og siste lyd? Hva rimer på stein? Lag setninger med ordet.

Denne måten å jobbe med begreper på er viktig for at barna skal få språk og strategier til å snakke om språk. Disse elevene kommer til å møte nye ord hver dag. Når en jobber med begreper i dybden, utvikler en forståelsen for språket og hvordan det er bygget opp.

Tips til gode nettsider

Foreldresamarbeid

<http://nafo.hioa.no/nyankomne/nyankomne-6-16/>

FUG har materiell på ulike språk som kan være nyttig for å bedre skole-hjem-samarbeidet.

<http://www.fug.no/materiell-paa-andre-spraak.155836.no.html>

Nafo har laget et informasjonshefte til foreldre som å være barn i flerspråklige familier.

<http://www.morsmal.no/veiledning-til-foreldre/5135-informasjonsheftet-barn-i-flerspraklige-familier>

Veiledning til foreldre for hvordan de kan hjelpe barnet sitt med å lese, skrive, snakke og lytte. Veiledningen finnes på ulike språk.

<http://www.morsmal.no/veiledning-til-foreldre/hjelp-barnet-ditt-med-a lese-skrive-snakke-og-lytte>

Veiledning til foreldre for hvordan de kan arbeide med matematikk med barnet sitt.

Veiledningen finnes på ulike språk.

<http://www.morsmal.no/veiledning-til-foreldre/1463-norske-kategorier/hjelp-barnet-ditt/5167-a-arbeide-med-matematikk-sammen-med-barnet-ditt>